

30

Núm. 30 FEBRER de 2006

La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIGAR

INTRODUCCIÓ

Entre les funcions i responsabilitats que té l'Administració penitenciària es troba la de classificar les persones que es troben condemnades a pena de presó en algun dels graus penitenciaris que preveu la llei. Una de les possibilitats de classificació inicial que permet la normativa legal és la de 3r grau, també anomenada de règim obert. Aquesta modalitat és poc coneguda i sovint incompresa per part de la societat ja que s'associa el règim obert amb la llibertat definitiva de l'intern sense cap tipus de control. Aquesta percepció és incorrecta perquè el règim obert és una de les modalitats de compliment de condemna a presó prevista en el nostre ordenament jurídic que redueix la intensitat de la pena en relació amb el règim ordinari o de segon grau, però en cap cas la suprimeix.

D'altra banda aquesta reducció de la intensitat dels controls que es produeix necessàriament per la mateixa naturalesa del règim obert, és lògic que provoqui en l'opinió pública cert sentiment d'intranquil·litat pels hipotètics riscos de reincidència i lesions del bé comú que poguessin tornar a protagonitzar els penats a aquest règim. En aquest sentit és lícit i recomanable que la societat exigeixi mecanismes de

INTRODUCCIÓN

Entre las funciones y responsabilidades que tiene la Administración penitenciaria está la de clasificar las personas que se encuentran condenadas a penas privativas de libertad en alguno de los grados penitenciarios previstos por la ley. Una de las posibilidades de clasificación inicial que permite la normativa legal es la de 3r grado, también llamada de régimen abierto. Esta modalidad es poco conocida y a menudo incomprendida por parte de la sociedad ya que se asocia el régimen abierto con la libertad definitiva del interno sin ningún tipo de control. Esta percepción es incorrecta porque el régimen abierto es una de las modalidades de cumplimiento de condena en prisión prevista en nuestro ordenamiento jurídico que reduce la intensidad de la pena en relación con el régimen ordinario o de segundo grado, pero en ningún caso la suprime.

Por otro lado esta reducción de la intensidad de los controles que se produce necesariamente por la misma naturaleza del régimen abierto, es lógico que provoque en la opinión pública cierto sentimiento de intranquilidad por los hipotéticos riesgos de reincidencia y lesiones del bien común que pudiesen volver a protagonizar los penados a este régimen. En este sentido es lícito y recomendable que la sociedad exija mecanis-

control i de coneixença respecte als resultats de l'aplicació d'aquestes mesures. Precisament és aquest la finalitat de la recerca

Finalitat i objectius

La finalitat d'aquesta recerca és donar a conèixer els resultats de l'aplicació de la classificació inicial en 3r grau, per si són positius en termes de reincidència penitenciària, proposar l'ampliació del camp d'actuació del règim obert, com a eina immillorable per al treball de reinserció a la societat de les persones sotmeses a una pena de privació de llibertat.

Aquesta finalitat es concreta en 5 objectius: 1) conèixer el perfil del penat (personal, social, penal i penitenciari) que és classificat inicialment en 3r grau; 2) conèixer quina és l'evolució penitenciària d'aquests penats al llarg del seu internament, les incidències que es produeixen i la taxa de reincidència¹; 3) comparar el perfil d'aquests penats amb el dels que són classificats inicialment en règim ordinari, per saber quines són les diferències; 4) conèixer els criteris de classificació emprats per l'Administració penitenciària catalana per proposar o no aquesta classificació inicial, i identificar els casos en què hi ha hagut amb posterioritat reincidència en el delictes.

Metodologia

S'ha treballat amb una mostra de persones condemnades en ferm a penes privatives de llibertat que l'any 2001 van ser classificades en 3r grau en la seva primera classificació. En total la mostra està composta per 304 persones escollides a l'atzar del total de penats classificats inicialment en 3r grau aquell any, que eren 628. Atès que aquestes persones sortien al carrer des del moment de l'accés efectiu al règim obert, se'ls va seguir fins l'octubre de 2005 per conèixer la seva trajectòria i saber si reincidien. Aquest va ser el *grup d'estudi* de la recerca.

Paral·lelament i per poder comparar-la amb aquest grup, es va agafar una altra mostra de persones condemnades en ferm a penes privatives de llibertat en el mateix any 2001 i que van ser classificades inicialment en 2n grau o règim

mos de control y de conocimiento respecto a los resultados de la aplicación de estas medidas. Precisamente es esta la finalidad de la investigación.

Finalidad y objetivos

La finalidad de esta investigación es dar a conocer los resultados de la aplicación de la clasificación inicial en 3r grado, por si éstos son positivos en términos de reincidencia penitenciaria, proponer la ampliación del campo de actuación del régimen abierto, como instrumento inmejorable para la labor de reinserción en la sociedad de las personas sometidas a una pena de privación de libertad.

Esta finalidad se concreta en 5 objetivos: 1) conocer el perfil del penado (personal, social, penal y penitenciario) que es clasificado inicialmente en 3r grado; 2) conocer cuál es la evolución penitenciaria de estos penados durante su internamiento, las incidencias que se producen y la tasa de reincidencia¹; 3) comparar el perfil de estos penados con los de los que son clasificados inicialmente en régimen ordinario, para saber cuales son las diferencias; 4) conocer los criterios de clasificación empleados por la Administración penitenciaria catalana para proponer o no esta clasificación inicial, e identificar los casos en que haya habido con posterioridad reincidencia en el delito.

Metodología

Se ha trabajado con una muestra de personas condenadas en firme a penas privativas de libertad que en el año 2001 fueron clasificadas en 3r grado en su primera clasificación. En total, la muestra está compuesta por 304 personas escogidas al azar del total de penados clasificados inicialmente en 3r grado ese mismo año, que eran 628. Atendiendo a que estas personas salían a la calle desde el momento del acceso efectivo al régimen abierto, se los siguió hasta octubre de 2005 para conocer su trayectoria y saber si reincidían. Este fue el *grupo estudio* de la investigación.

Paralelamente y para poder compararla con este grupo, se tomó otra muestra de personas condenadas en firme a penas privativas de libertad en el mismo año 2001 y que fueron clasificadas inicialmente en 2º grado o régimen ordinario. En total esta muestra esta compuesta por 307 per-

1. El concepte de reincidència és el de reincidència penitenciària. Es concreta en considerar reincidència les persones que han comès un nou delictes que implica nou ingrés a la presó, amb data posterior a la data d'accés efectiu al règim obert de la *pena base*.

ordinari. En total aquesta mostra està composta per 307 persones escollides a l'atzar del total de 1.247 penats que complien aquestes condicions. A aquest grup l'hem anomenat *grup de comparació* i també es va fer el seu seguiment penal i penitenciari fins a la mateixa data, si bé sense obtenir la taxa de reincidència perquè molts d'ells es troben òbviament interns a presó en aquella data.

L'error mostral teòric és $a=\pm 4,12$ per al *grup d'estudi*; l'interval de confiança del 95,5% ($p=q=50$). Per al *grup de comparació* l'error teòric és $a=\pm 4,96$; l'interval de confiança del 95,5% ($p=q=50$). El seguiment màxim per a l'estudi de la reincidència ha estat de 4 anys i 10 mesos i el mínim de 3 anys i 10 mesos.

El seguiment s'ha fet sobre dades secundàries, extreptes de la informació existent a l'expedient físic i a l'expedient informàtic dels penats.

Resultats

Respecte al perfil de la persona classificada inicialment en 3r grau. El perfil del penat presenta les següents característiques: pel que fa al gènere, es manté la mateixa proporció que hi ha en la població penitenciària en general, un 93% d'homes i un 7% de dones. El 86,8% són espanyols. Van cometre el delictes de la pena objecte d'estudi als 31 anys de mitjana, i van ingressar a presó, de mitjana, 4 anys i mig més tard per complir la condemna. L'excarceració s'ha produït als 37 anys i 5 mesos de mitjana. Un 35,5% tenen problemes de toxicomania, però només un 14,5% no s'han posat en tractament en el moment de la classificació inicial en 3r grau. Un 19% pateixen altres malalties físiques cròniques. El 88,2% tenen suport familiar, que en 2 de cada 3 casos és proporcionat per la parella. La meitat (54,7%) tenen responsabilitats i càrregues familiars. 1 de cada 4 casos té en la família d'origen algun membre amb antecedents delictius o té una parella que n'ha tingut. El 90,6% tenen un habitatge estable, i 3 de cada 4 treball per subsistir. Pel que fa a la formació acadèmica, el 83,3% no han passat dels estudis primaris. Un 43,7% tenia antecedents penitenciaris, però només un 18,4% té causes pendents. Els delictes que han comès en la *pena base*² han estat *contra la propietat*

sonas escogidas al azar de un total de 1.247 penados que cumplían estas condiciones. A este grupo lo hemos llamado *grupo de comparación* y también se hizo su seguimiento penal y penitenciario hasta la misma fecha, si bien sin obtener la tasa de reincidencia porque muchos de ellos se encuentran obviamente internos en prisión en aquella fecha.

El error muestral teórico es $\pm 4,12$ para el *grupo estudio*; el intervalo de confianza del 95,5% ($p=q=50$). Para el *grupo de comparación* el error teórico es $\pm 4,96$; el intervalo de confianza del 95,5% ($p=q=50$). El seguimiento máximo para el estudio de la reincidencia ha sido de 4 años y 10 meses y el mínimo de 3 años y 10 meses.

El seguimiento se ha efectuado sobre datos secundarios, extraídos de la información existente en el expediente físico y en el expediente informático de los penados.

Resultados

Respecto al perfil de la persona clasificada inicialmente en 3r grado. El perfil del penado presenta las siguientes características: en referencia al género, se mantiene la misma proporción que hay en la población penitenciaria en general, un 93% de hombres y un 7% de mujeres. El 86,8% son españoles. Cometieron el delito de la pena objeto de estudio a los 31 años de media, e ingresaron en la cárcel, de media, 4 años y medio más tarde para cumplir condena. La excarcelación se ha producido a los 37 años y 5 meses de media. Un 35,5% tienen problemas de toxicomanía, pero solo un 14,5% no se han puesto en tratamiento en el momento de la clasificación inicial en 3r grado. Un 19% sufren otras enfermedades físicas crónicas. El 88,2% tienen apoyo familiar, que en 2 de cada 3 casos es proporcionado por la pareja. La mitad (54,7%) tienen responsabilidades y cargas familiares. 1 de cada 4 casos tiene en la familia de origen algún miembro con antecedentes delictivos o tiene una pareja que los ha tenido. El 90,6% tienen una vivienda estable, y 3 de cada 4 trabaja para subsistir. En referencia a la formación académica, el 83,3% no han pasado de los estudios primarios. Un 43,7% tenía antecedentes penitenciarios, pero solo un 18,4% tiene causas pendientes. Los delitos que han cometido en la *pena base*² han sido

2. Entenem per *pena base* la condemna pel delictes o grup de delictes, que genera la classificació inicial en 3r grau i a partir de la qual es fa tot el seguiment en la recerca.

(39,2%), *contra la salut pública (drogues)* (31,1%), *altres delictes* (18,7%), *contra les persones* (10,2%) i *contra la llibertat sexual* (0,7%). El 82,3% d'aquests delictes no són violents. Quant el nombre de delictes acumulats a la *pena base*, 3 de 4 persones en tenen només 1, i el temps de condemna no supera els 3 anys (72,8%). La mitjana de temps de condemna imposada és de 761 dies (2 anys i 1 mes). El 43,6% havien complert part de la condemna com a preventius, van sortir en llibertat provisional i van tornar a entrar al cap de 4 anys per acabar de complir la condemna. Un 10,5% han comès al llarg de la seva condemna alguna falta disciplinària. 1 de cada 4 ha tingut en algun moment de la seva evolució penitenciària alguna regressió de grau. Els motius d'aquestes regressions han estat, per aquest ordre: evolucions conductuals negatives (60,3% de les regressions); cometre un nou delicte (16,7% de les regressions); oposició de la fiscalia corroborada pels òrgans judicials competents (12,8% de les regressions); quebrantament de condemna (10,3% de les regressions).

Quant comparem la mostra de classificats inicialment en 3r grau amb la mostra dels classificats en 2n grau surten diferències estadísticament significatives en pràcticament totes les variables estudiades. La conclusió global és que el perfil personal, sociofamiliar, penal i penitenciari dels dos grups és molt diferent, essent el dels classificats inicialment en règim obert molt menys problemàtic.

L'estudi també estableix comparacions entre diferents subgrups de la mostra de classificats inicialment en 3r grau. Els subgrups estudiats dels quals es presenten resultats són: 1) primaris versus amb antecedents, 2) segons modalitat de règim obert aplicat inicialment, 3) dones, 4) estrangers

1) Pel que fa als primaris en el delicte veiem que són més joves que els que tenien antecedents, tant en el moment de cometre el delicte, com en el moment d'ingressar a presó, com en el d'excarceració; hi ha menys percentatge amb problemes de toxicomanies, de malalties físiques cròniques i de problemes de salut mental; tenen més suport familiar i més opcions laborals; també són els que tenen penes més llargues per complir i han passat més temps en presó preventiva,

contra la propiedad (39,2%), *contra la salud pública (drogas)* (31,1%), *otros delitos* (18,7%), *contra las personas* (10,2%) y *contra la libertad sexual* (0,7%). El 82,3% de estos delitos no son violentos. En cuanto al número de delitos acumulados en la *pena base*, 3 de 4 personas tienen solamente 1, y el tiempo de condena no supera los 3 años (72,8%). La media de tiempo de condena impuesta es de 761 días (2 años y 1 mes). El 43,6% habían cumplido parte de la condena como preventivos, salieron en libertad provisional y volvieron a entrar al cabo de 4 años para acabar de cumplir la condena. Un 10,5% ha cometido a lo largo de su condena alguna falta disciplinaria. 1 de cada 4 ha tenido en algún momento de su evolución penitenciaria alguna regresión de grado. Los motivos de estas regresiones han sido, por este orden: evoluciones conductuales negativas (60,3% de las regresiones); cometer un nuevo delito (16,7% de las regresiones); oposición de la fiscalía corroborada por los órganos judiciales competentes (12,8% de las regresiones); quebrantamiento de condena (10,3% de las regresiones).

Cuando comparamos la muestra de clasificados inicialmente en 3r grado con la muestra de los clasificados en 2º grado se encuentran diferencias estadísticamente significativas en prácticamente todas las variables estudiadas. La conclusión global es que el perfil personal, sociofamiliar, penal y penitenciario de los dos grupos es muy diferente, siendo el de los clasificados inicialmente en régimen abierto mucho menos problemático. El estudio también establece comparaciones entre diferentes subgrupos de la muestra de clasificados inicialmente en 3r grado. Los subgrupos estudiados de los cuales se presentan los resultados son: 1) primarios versus con antecedentes, 2) según modalidad de régimen abierto aplicado inicialmente, 3) mujeres, 4) extranjeros.

1) En referencia a los primarios en el delito vemos que son mas jóvenes que los que tenían antecedentes, tanto en el momento de cometer el delito, como en el momento de ingresar en prisión, como en el de excarcelación; hay menos porcentaje con problemas de toxicomanías, de enfermedades físicas crónicas y de problemas de salud mental; tienen más apoyo familiar y más opciones laborales; también son los que tienen penas más largas para cumplir y han pasado más tiempo en prisión pre-

amb una major prevalença dels delictes *contra la salut pública (drogues)*.

2) En l'anàlisi de les diferents modalitats de règim obert aplicat inicialment (art.82 RP o restringit; art.83 RP o comú; art.104.4 per malaltia greu i art.182 per anar a centre de deshabitació), els resultats ens diuen que les persones que han anat a un centre de deshabitació són els que presenten els pitjors indicadors en les variables de suport personal i sociofamiliar, a la vegada que són els que tenen pitjors expedients penals (major nombre de delictes, més antecedents, més incidents a presó, més regressions de grau, etc.). Per contra, les persones classificades inicialment en règim obert comú són les que tenen els millors percentatges en el mateix grup de variables esmentat.

3) Respecte a l'estudi específic del col·lectiu de dones s'observa com presenten millors percentatges que els homes en totes les variables estudiades. En quant a les diferències entre les dones classificades inicialment en 2n grau i les classificades inicialment en 3r grau, mantenen les mateixes diferències que es donaven en els homes.

4) Quant l'estudi específic del col·lectiu d'estrangers destaquem que del total de persones classificades inicialment en 3r grau l'any 2001 representaven el 13,2%. En canvi els estrangers que es classificaven inicialment en 2n grau representaven més del doble, el 28,3%. La majoria dels estrangers del col·lectiu classificat inicialment en 3r grau (70,0%) porta més de 3 anys de residència a Espanya però, malgrat això, es troben sols, sense família, al nostre país en una important proporció (48,5%) i la seva situació administrativa no és la més òptima, ja que el 39,1% es troben en situació irregular i només un 36,9% tenen com a mínim permís de residència. Les variables sociofamiliars donen pitjors percentatges que les dels espanyols. En canvi el perfil penal és més preservat que el dels espanyols, amb menys ingressos previs a presó, major proporció de delictes no violents, menys incidents durant la condemna i menys regressions de grau. El tipus de delicte comès a la pena base també és força diferent al que cometien els espanyols,

ventiva, con una mayor prevalencia de los delitos *contra la salud pública (drogas)*.

2) En el análisis de las diferentes modalidades de régimen abierto aplicado inicialmente (art.82 RP o restringido; art. 83 RP o común; art.104.4 por enfermedad grave y art. 182 para ir al centro de deshabitación) los resultados nos dicen que las personas que han ido a un centro de deshabitación son los que presentan los peores indicadores en las variables apoyo personal y sociofamiliar, a la vez que son los que tienen peores expedientes penales (mayor número de delitos, más antecedentes, más incidentes en la cárcel, más regresiones de grado, etc.). Por el contrario, las personas clasificadas inicialmente en régimen abierto común son las que tienen los mejores porcentajes en el mismo grupo de variables comentado.

3) Respecto al estudio específico del colectivo de mujeres, se observa como presentan mejores porcentajes que los hombres en todas las variables estudiadas. En cuanto a las diferencias entre las mujeres clasificadas inicialmente en 2º grado y las clasificadas inicialmente en 3r grado, mantienen las mismas diferencias que se daban en los hombres.

4) En cuanto al estudio específico del colectivo de extranjeros destacamos que del total de personas clasificadas inicialmente en 3r grado en el año 2001, éstos representaban el 13,2%. En cambio los extranjeros que se clasificaban inicialmente en 2º grado representaban más del doble, el 28,3%. La mayoría de los extranjeros del colectivo clasificado inicialmente en 3r grado (70,0%) lleva más de 3 años de residencia en España pero, a pesar de esto, se encuentran solos, sin familia en nuestro país en una importante proporción (48,5%) y su situación administrativa no es la más óptima, ya que el 39,1% se encuentran en situación irregular y tan sólo un 36,9% tienen como mínimo permiso de residencia. Las variables sociofamiliares dan peores porcentajes que las de los españoles. En cambio su perfil penal es más preservado, con menos ingresos previos en prisión, mayor proporción de delitos no violentos, menos incidentes durante la condena y menos regresiones de grado. El tipo de delito cometido en la pena base también es bastante di-

ja que presenten més delictes *contra la salut pública (drogues)* (67,5%) front el 31,1% dels espanyols, i més delictes *contra la llibertat sexual* (2,5%) front el 0,7% dels espanyols. Per contra cometen molts menys delictes *contra la propietat* (12,5%) front el 39,2% dels espanyols, menys delictes *contra les persones* (7,5%) front el 10,2% dels espanyols i menys *altres delictes*³ (10,0%) front el 18,7% dels espanyols. Per àrees geogràfiques els magribins són el col·lectiu més representat, amb el 67,5% dels estrangers classificats inicialment en 3r grau, seguit molt de lluny per Subsaharians i Llatinoamericans amb la mateixa proporció, el 12,5%. Els procedents de la UE són només el 7,5%. No n'hi ha en la nostra mostra d'altres llocs del món. Els magribins estan sobrerrepresentats respecte a la població penitenciària catalana, mentre que els dels països de la UE pel contrari estan menys representats del que els hi tocaria

Com ja hem assenyalat, un altre aspecte estudiat en aquesta recerca és la taxa de reincidència de les persones classificades inicialment en règim obert. La taxa general és del 9,2%. Aquesta taxa és quatre vegades inferior a la taxa de reincidència general de la població penitenciària catalana, publicada al 2005⁴, que era del 37,4%.

En relació amb les taxes específiques són menys reincidents els primaris en el delictes (4,8%). Pel que fa al tipus de delictes comès, els que han comès delictes *contra la salut pública (drogues)* tenen una taxa de reincidència del 5,7%, *contra les persones* del 3,4% i no s'ha trobat cap reincident entre els que havien comès delictes *contra la llibertat sexual* (tot i que eren pocs casos).

Encara més positiva és la taxa de reincidència per a aquell col·lectiu de penats a qui posteriorment de la classificació inicial en règim obert se'ls va aplicar l'article 86.4 del Reglament penitenciari (amb control telemàtic o sense), ja que no s'ha registrat cap cas durant el període de seguiment que va finalitzar l'octubre de 2005 (aquest col·lectiu representa el 17,4% de la mostra).

ferente al que cometen los españoles, ya que presentan más delitos *contra la salud pública (drogas)* (67,5%) frente el 31,1% de los españoles, y más delitos *contra la libertad sexual* (2,5%), frente el 0,7% de los españoles. Por contra cometen muchos menos delitos *contra la propiedad* (12,5%) frente el 39,2% de los españoles, menos delitos *contra las personas* (7,5%) frente el 10,2% de los españoles y menos *otros delitos*³ (10,0%) frente el 18,7% de los españoles. Por áreas geográficas los magrebíes son el colectivo más representado, con el 67,5% de los extranjeros clasificados inicialmente en 3r grado, seguido muy lejos por subsaharianos y latinoamericanos con la misma proporción, el 12,5%. Los precedentes de la UE son solamente el 7,5%. No hay en nuestra muestra otros lugares de procedencia. Los magrebíes están sobre-representados respecto a la población penitenciaria catalana, mientras que los de los países de la UE por el contrario lo están mucho menos de lo que les tocaría.

Como ya hemos señalado, otro aspecto estudiado en esta investigación es la tasa de reincidencia de las personas clasificadas inicialmente en régimen abierto. La tasa general es del 9,2%. Esta tasa es cuatro veces inferior a la tasa de reincidencia general de la población penitenciaria catalana, publicada en 2005⁴, que era de 37,4%.

En relación con las tasas específicas son menos reincidentes los primarios en el delito (4,8%). Por lo que respecta al tipo de delito cometido, los que han cometido delitos *contra la salud pública (drogas)* tienen una tasa de reincidencia del 5,7%, *contra las personas* del 3,4% y no se ha encontrado ningún reincidente entre los que habían cometido delitos *contra la libertad sexual* (a pesar de que eran pocos casos).

Aún más positiva es la tasa de reincidencia para aquel colectivo de penados a quien posteriormente de la clasificación inicial en régimen abierto se le aplicó el artículo 86.4 del Reglamento penitenciario (con control telemático o sin él), ya que no se ha registrado ningún caso de reincidencia durante el periodo de seguimiento que finalizó en octubre de 2005 (este colectivo representa el 17,4% de la muestra).

3. En aquesta categoria s'inclouen tots aquells altres delictes que no poden englobar-se dins de les altres quatre categories. Implica fets delictius de molt diversa categoria i naturalesa i no es pot analitzar en clau jurídica el raonament d'agrupació. Alguns dels delictes inclosos en aquesta categoria són: falsedat, falsificació de moneda, contra seguretat del tràfic, contraban menor quantia, aixecament de bens, fallida fraudulenta, incendi, conducció sota la influència begudes o anàlogues, obstrucció a la justícia, trenca ment de condemna, etc.

4. Luque, Ferrer i Capdevila (2005). *La reincidència penitenciària a Catalunya*. Barcelona: CEJFE

Conclusions

Hem trobat un perfil clarament diferenciat entre el grup de persones classificades inicialment en 3r grau, i les que ho ha estat en el mateix moment en 2n grau. No té res a veure el perfil personal, sociofamiliar, penal i penitenciari d'un grup i l'altre. La població classificada inicialment en 3r grau presenta en quasi totes les variables resultats que apunten cap a un perfil menys problemàtic amb diferències estadísticament rellevants que no s'expliquen per l'atzar.

El col·lectiu que rep aquesta classificació inicial cada any volta les 700 persones, i per tant no estem parlant d'un grup reduït o excepcional. La recerca demostra que hi ha per part dels equips de tractament dels centres penitenciaris una tasca d'identificació de persones susceptibles de beneficiar-se del 3r grau que, traduïdes després en termes de no reincidència resulta efectiva, sense que això impliqui deixar fora persones que tinguin per exemple, antecedents, o problemes de consum de tòxics.

En l'anàlisi interna de diferents subgrups d'entre els classificats inicialment en règim obert, presenten millors percentatges en les variables estudiades les dones que els homes; els primaris en el delictes que els que tenien antecedents, els que són classificats segons l'article 83 del RP (obert comú) de la resta i els que han passat per l'article 86.4 que els que no ho han fet.

En cap cas s'ha aplicat l'article 86.4 (amb control telemàtic o sense) com a classificació inicial del penat. És una mesura que s'atorga per una evolució positiva de l'intern classificat en règim obert. Concretament l'han gaudit 53 persones de la mostra, o el que és el mateix, el 17,4% del total de persones classificades inicialment en 3r grau. Aquestes persones presenten un millor perfil personal, sociofamiliar, penal i penitenciari que aquells a qui no se'ls ha aplicat aquest article.

Es confirma que la quantia de la pena no és una variable discriminant de la reincidència, i per tant, endurir les condicions d'accés al règim obert en funció de la durada de la pena no fa disminuir el risc de reincidir.

En relació amb aquesta aportació de la recerca que ve corroborada per altres investigacions, volem comentar els canvis introduïts per la Llei 7/2003, de 30 de juny, *de mesures de reforma*

Conclusiones

Hemos encontrado un perfil claramente diferenciado entre el grupo de personas clasificadas inicialmente en 3r grado y las que lo han estado durante el mismo período en 2º grado. No tienen nada que ver el perfil personal, sociofamiliar, penal y penitenciario de un grupo y otro. La población clasificada inicialmente en 3r grado presenta en casi todas las variables resultados que apuntan hacia un perfil menos problemático con diferencias estadísticamente relevantes que no se explican al azar.

El colectivo que recibe esta clasificación inicial cada año gira alrededor de las 700 personas, y por lo tanto, no estamos hablando de un grupo reducido o excepcional. La investigación demuestra que existe por parte de los equipos de tratamiento de los centros penitenciarios una tarea de identificación de personas susceptibles de beneficiarse del 3r grado que, traducidas después en términos de reincidencia resulta efectiva, sin que ello implique dejar fuera personas que tengan, por ejemplo, antecedentes o problemas de consumo de tóxicos.

En el análisis interno de los diferentes subgrupos de clasificados inicialmente en régimen abierto, presentan mejores porcentajes en las variables estudiadas las mujeres que los hombres; los primarios en el delito que los que tenían antecedentes, los que son clasificados según el artículo 83 del RP (abierto común) del resto y los que han pasado por el artículo 86.4 que los que no lo han hecho.

En ningún caso se ha aplicado el artículo 86.4 (con control telemático o sin él) como clasificación inicial del penado. Es una medida que se concede por una evolución positiva del interno clasificado en régimen abierto. Concretamente lo han disfrutado 53 personas de la muestra, o lo que es lo mismo, el 17,4% del total de personas clasificadas inicialmente en 3r grado. Estas personas presentan un mejor perfil personal, sociofamiliar, penal y penitenciario que aquellos a quienes no se les ha aplicado este artículo.

Se confirma que la cuantía de la pena no es una variable discriminante de la reincidencia, y por tanto, endurecer las condiciones de acceso al régimen abierto en función de la duración de la condena no hace disminuir el riesgo de reincidencia.

En relación a esta aportación de la investigación, que viene corroborada por otros estudios, queremos comentar que los cambios introducidos por la Ley 7/2003, de 30 de junio, *de medidas de re-*

per al compliment íntegre i efectiu de les penes. Aquesta Llei, entre d'altres mesures, endureix l'accés al règim obert en relació amb la durada de la pena ja que endarrereix la possibilitat de classificació en 3r grau fins que el penat compleixi la meitat de la pena quan aquesta superi els 5 anys. Entenem que aquesta mesura no obté cap mena de fonamentació empírica en aquest estudi. Caldrà estudiar en un futur la repercussió d'aquesta Llei, amb aquesta i d'altres mesures, en la limitació de l'ús de la classificació inicial en 3r grau.

Aquests bons resultats pel que fa a la taxa de reincidència ens fan concloure que la classificació inicial en 3r grau es manifesta com una eina útil i a potenciar per al treball de reinserció a la societat de determinades persones sotmeses a una pena de privació de llibertat.

forma para el cumplimiento íntegro y efectivo de las penas. Esta Ley, entre otras medidas, endurece el acceso al régimen abierto en relación con la duración de la pena, ya que retrasa la posibilidad de clasificación en 3r grado hasta que el penado cumpla la mitad de la pena cuando esta supere los 5 años. Entendemos que esta medida no obtiene ninguna fundamentación empírica en este estudio. Será necesario estudiar en el futuro la repercusión de esta Ley, en esta y otras medidas que propone, respecto a la limitación del uso de la clasificación inicial en 3r grado.

Estos buenos resultados por lo que se refieren a la tasa de reincidencia nos llevan a la conclusión que la clasificación inicial en 3r grado se manifiesta como una herramienta útil y a potenciar para el trabajo de reinserción en la sociedad de determinadas personas sometidas a una pena de privación de libertad.

Butlletins. Invesbreu publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delictes*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*

Edició i producció: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
Ausiàs March, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dj@gencat.net

Tiratge: 2.000 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998